

Ja Praong Kacau là mớ t đợc giở trong nớ c đã tợng viớ t mớ t sớ bài đợng trên web Champaka.info. Ngày 24-8-2013, Ban Biên Tợp có nhớ n bài viớ t cã a Ja Praong Kacau mang tợ a đợ “Mớ t vài suy nghĩ vớ tác phớ m: Lịch sử 33 năm cuộc i cùng cã a vớ ợng quớ c Champa” do IOC-Champa ợn hành và sớ ra mớ t trong buớ i lợ tợ i San Jose, California, Hoa Kớ vào ngày 14-9-2013 do Hội Đợng Phát Triớ n Văn Hóa-Xã Hội i Champa tợ chớ c, có phớ n Hội Luớ n qua chớ đợ : “Các Vớ n Đợ Dân Tợ c Bớ n Đợ a Viớ t Nam”. Sau đây là bài viớ t cã a Ja Praong Kacau:

MỚ T VÀI SUY NGHỈ VỚ TÁC PHỚ M

LỊCH SỬ 33 NĂM CUỘC I CÙNG Cã A VỚ ỢNG QUỚ C CHAMPA

Ja Praong Kacau

Written by Ja Praong Kacau, đăng lại trong nôm c
Sunday, 25 August 2013 07:41

Tôi là đăng lại trong nôm c nên chắc có lẽ phần tác phẩm “Lịch sử 33 năm cuối cùng của Vương quốc Champa” của tác giả PGS. TS Po Dharma. Tuy nhiên đăng qua mặt số bài giới thiệu tóm tắt tác phẩm của chính tác giả, của BBT Champaka và các lời nhận xét của Đồng nghiệp Chi Mai, Vinh Thanh, Ja Karo,... tôi có mặt số suy nghĩ như sau.

Đây là một quyển sách lịch sử Chăm do một nhà lịch sử học người Chăm hiện đang sống và làm việc ở nôm c ngoài cùng với nhận quan khoa học chân chính nên chắc chắn sẽ phần ánh chân thực lịch sử Champa. Điều này cũng dễ hiểu vì lịch sử chính danh trong nôm c của thời có nhiều bài viết hay nghiên cứu về lịch sử Champa. Ngay cả chương trình lịch sử trong sách giáo khoa phổ thông, lịch sử Champa cũng chỉ được giới thiệu một cách mờ nhạt và thiếu trung thực. Do đó chắc chắn tác phẩm sẽ được đón nhận như một tài liệu quý hiếm đối với những người Chăm muốn hiểu biết thêm về cộng đồng và cho những ai quan tâm về lịch sử Champa.

Ba mươi ba năm cuối cùng của Vương quốc Champa gần như với những biến cố đầy bi thảm nhưng mà ai cũng nhận đó là chính sách “diệt chủng” người Chăm của triều vua Minh Mạng. Thông qua truyền dân gian rằng có một sáng, một người lính của người Kinh đi phò Bình Thuần phò đi chết được ba đầu người Chăm một được nhốt trong lồng; hơn thế nữa triều đình Huế ra lệnh giết hại người Chăm vô tội và tung ra “chiến tranh đói lửa” để phá hủy các làng palei người Chăm, để biến những ngôi làng gần bờ biển. Đó chính là lý do mà hiện nay chúng ta không còn thấy một làng palei Chăm nào nằm ven bờ biển mà chỉ còn các khu mộ địa (Gahul Cham) bờ vùng bờ biển còn sót lại.

Do chính sách diệt chủng của vua Minh Mạng, người Chăm trong thời kỳ này đã di cư tán loạn vào vùng núi hoang vắng nôm c khác để lánh nạn. Và cuối cùng chỉ còn khoảng hơn 50.000 người được Pháp vận chuyển trung lại vào cuối thế kỷ 19. Số với với diệt chủng của Pôn Pốt ở Campuchia bắt đầu giới thiệu lên án khi hơn 2 triệu người bị giết hại thì với sát hại người Chăm vào thế kỷ 19 của triều vua Minh Mạng còn tàn ác và thâm độc hơn, vì đó không chỉ đển giới thiệu là giới thiệu những người “lính Chăm” thua trận mà là tàn sát dân lành và hủy diệt một quốc gia độc lập đã

tiếng nói thính và ngôn ngữ và đất đai nhà cao và văn hóa nghệ thuật, nhất là điều kiện, đất đai,....

Do đó, chắc chắn sẽ có nhiều người tìm kiếm tác phẩm này để xem những cái lịch sử mô tả biên giới trên so với tiếng truy cập dân gian cũng như một số tài liệu khác như thế nào? và có lẽ tôi cũng vậy.

Tác phẩm này phản ánh tính chân thực và khoa học của lịch sử, đây sẽ là cú huých khiến đi cho nhiều bài viết, sách báo khác nghiên cứu về lịch sử Champa ra đời trong thời gian tới. Lịch sử Champa cần được nghiên cứu nghiêm túc và khoa học, thông tin công khai rộng rãi cho mọi người cùng biết, cùng hiểu để cùng suy ngẫm và phân xét một cách trung thực nhất về những gì đã xảy ra trong quá khứ của vùng quê Champa. Đây cũng là cái sự lịch sử và pháp lý quan trọng trong việc trả lời cho người Chăm bản địa những quy định và lợi ích hợp pháp theo Luật bản địa quốc gia.

Thời gian đã biến đổi sang thời đại mới, internet đã làm cho mọi thông tin rộng rãi, nhanh chóng và chính xác đến mọi người; các quốc gia ngày nay cũng đã biến đổi vào tiến trình hội nhập toàn cầu và quy định con người được biết và luật pháp quốc gia. Mọi sự thật lịch sử bị bỏ ngỏ bị trục trặc đây vì mọi thứ chính trị hay do hạn chế về các kênh truyền truyền,.... nay cần được công khai làm rõ. Công lý phải được tôn trọng. Cái ác phải bị trừng trị. Oan sai phải được giải quyết. Mọi thứ cần phải rõ ràng, công minh.

Quan điểm Ja Praong Kacau về “Lịch sử 33 năm cuối cùng của Champa

Written by Ja Praong Kacau, đăng lại trong nttc
Sunday, 25 August 2013 07:41

Vì những gì mà dân tộc Champa gánh chịu tang thương trong nhiều thế kỷ qua, và bây giờ là mất tộc ngữ của thiêu số, mất hết đất đai, nghèo khổ, và cần quyên tập do của công dân cũng bị sách nhiễu, lịch sử Champa chân chính sẽ có vai trò quan trọng trên con đường đi tìm công lý và quyên tập nên để cho tộc ngữ của Chăm hiện nay.

Một số bài viết của Ja Praong Kacau:

[Hội Luân Champa II: Bị tâm thế gài cho em Đặng Chuông T](#)

[Hội luân Champa II: Vấn đề định hình những tiếng lại cho cộng đồng Chăm](#)

[Hội luân Champa II: Vấn đề báo tiến di sản văn hóa Champa](#)

[Trên lời thề: “Vài lời góp ý với Po Dharma trước ngày hội luân”](#)

[Trên lời bài viết: Bị Giáo Dục VN không quan tâm đến ngôn ngữ Chăm](#)

[Thư đề nghị: Thành Đài hãy đồng lòng vì quyền lợi dân tộc Chăm!](#)

[Thư trao đổi với Hán D](#)

Quan điểm Ja Praong Kacau về “Lịch sử 33 năm cuộc i cùng c a Champa

Written by Ja Praong Kacau, đăng gi trong n c
Sunday, 25 August 2013 07:41

Th trao đổi v i giáo viên Chăm: Đ o Văn Chi